



Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXV

Maandelijks tijdschrift

Nr 9 1975

Verantw. uitgever & redactie : VAN KEYMEULEN A.
Jules Lootenslaan 33, 9620 ZOTTEGEM

Bijdrage : Beschermend lid : 375 fr.
Lid : 250 fr. — Buitenland : 275 fr. te storten aan
LE MAIRE, P., de Broquevillelaan 53, bus 12, 1200 Brussel of
op P.C.R. 000-0846038-04 van het E.G.M.P. te Brussel of
via de afdelingen

LOTING EN NUMISMATIEK

Op het eerste zicht zou men zich kunnen afvragen wat loting en numismatiek eigenlijk wel gemeen zouden kunnen hebben. Het zijn slechts zeer dunne draadjes die ze binden, maar het numismatisch belang ligt minder in het vergaren van stukken, medailles of documenten, wat meer het werk van de verzamelaar is, dan wel in de studie van de omstandigheden hoe ze tot stand kwamen.

Volgens Littré « Dictionnaire de Langue Française » (1873) betekent *loting* de oproep tot de militaire dienst van jongelieden bij middel van lottrekking wanneer zij de leeftijd, door de wet bepaald, bereikt hebben. Wanneer alle jongelieden van eenzelfde jaargang niet worden opgeroepen, m.a.w. onder de loting vallen en dus een nummer moeten trekken, betekent dit dat men ofwel van de lichtung zal deel uitmaken ofwel eruit geloot worden.

Volgens Albert Malet (xviii^e siècle, Révolution, Empire, Parijs, 1918) is de loting als volgt ontstaan :

« De oproeping was in voege tot aan de vrede van Campo-Formio (verdrag tussen Frankrijk en Oostenrijk, dat België en de Ionische eilanden aan Frankrijk schonk in 1797) maar geraakte vervolgens in onbruik.

Wanneer het Directoire de tweede coalitie diende te bestrijden beschikte het slechts over een zeer klein aantal krijgers. Om de regelmatige aanwerving te verzekeren grepen de « Cinq Cents » en de « Anciens » terug naar een idee dat reeds vroeger door een oud-officier, Dubois-Crancé, geopperd was, en stemden de zogenaamde wet van de *loting*, welke voorafgaandelijk door Jourdan (23 september 1798) opgesteld was. Deze wet proklameerde opnieuw de verplichting tot militaire dienst voor alle Fransen en riep ze in principe op tot de dienstplicht vanaf twintig tot vijfentwintig jaar. In feite werden ze niet allen opgeroepen. Inderdaad, de wet verdeelde de lotelingen in vijf klassen volgens hun leeftijd. Door de loting konden er jaarlijks 200.000 man onder wapens geroepen worden. Maar later zouden de voortdurende lichtingen van de loting grote verdeeldheid zaaien onder de massa. Grote ontevredenheid heerste er onder de arbeiders en de boeren die nochtans het langst trouw gebleven waren, omdat tot dan toe Napoleon de burgerlijke vrijheid en gelijkheid in stand hield en hun het onbezorgd bezit van hun akkers, in hun ogen een overwinning van de Revolutie, verzekerde.

Reeds vanaf haar ontstaan was de loting niet geliefd bij het volk vooral omdat alle gevaar voor een invasie scheen geweken te zijn en in Frankrijk zag men het nut van de militaire dienst niet meer in. Ten tijde van het Consulaat had Napoleon getracht de verplichtingen wat te verlichten. Toen nam hij slechts een klein gedeelte van het beschikbare contingent, 30.000 man op een klasse van 200 tot 250.000. Hij had het stelsel van *uitloten* ingevoerd. Alle lotelingen die « goede » nummers trokken, doorgaans de hoogste nummers, werden vrijgesteld van militaire dienst. Tenslotte had hij ook een stelsel ingevoerd waarbij de « gefortuneerde » lotelingen de gelegenheid geboden werd een man te kopen om in hun plaats dienst te nemen.

Vanaf 1805 verdwenen de inschikkelijkheden één voor één. De opgeroepen contingenten werden van jaar tot jaar talrijker en de « appels » menigvuldiger. De keizer ging er toe over niet enkel de volledige klassen onder de wapens te roepen maar tevens de reeds vroegere vrijgestelde lotelingen van de laatste tien jaar en hij mobiliseerde de normale lichting één jaar, zelfs twee jaar op voorhand. De oproepingen van 1813 liepen op tot bijna 1.300.000 man. Met ingang van 1808 probeerden duizenden jongelieden zich aan de plicht te onttrekken, hetzij door zelfverminking, hetzij door een vlucht in de bossen of het gebergte: dat waren de *dienstweigeraars*.

Sedert 1805 telt het keizerlijk leger eveneens buitenlandse regimenten naast de contingenten van de vasalstaten.

Volgens burggraaf Terlinden (*Histoire militaire des Belges*) bestonden er slechts twee korpsen, na de nederlaag der Belgen die op 12 oktober in opstand gekomen waren bij het in werking treden van de Franse wetgeving op de loting — de zogenaamde Boerenkrijg. Deze korpsen, het 112de linieregiment en het 27ste jagers te paard waren

bijna uitsluitend uit Belgische onderdanen samengesteld. De veldtocht tegen Oostenrijk in 1809 bracht het 112de linie een overvloedige oogst aan lauweren op. Het vervolgde trouwens zijn eksploten in Spanje, nadien te Lutzen en in 1813 te Bautzen. Vanaf 1813 tot aan Waterloo nam dit regiment deel aan al de veldslagen van het keizerrijk.

De Belgische lichte ruitery en later het 27ste jagers te paard, opgericht te Brussel in 1806 door hertog Louis-Prosper d'Arenberg in opdracht van Napoleon, zouden zich vooral in Spanje onderscheiden.

Onze landgenoten dienden, wel te verstaan, in de twee tegengestelde kampen en oogstten er, zowel aan de ene als aan de andere zijde, talrijke lauweren.

Het verdrag van Lunéville, getekend op 9 februari 1801, maande de Belgen, in dienst van Oostenrijk, aan dadelijk naar hun land terug te keren. Sommige onder hen dienden verder onder de Franse vlag en maakten er een mooie loopbaan. Anderen verlieten het Oostenrijks leger slechts na 1810, het huwelijk van Napoleon met een aartshertogin scheen hen de wederverzoening tussen Frankrijk en Oostenrijk te vereeuwigen.

Van 1798 tot 1814 kostte de loting het leven aan 51.000 Belgen. Zij werd gehandhaafd door de opvolgende regeringen, met nochtans enkele wijzigingen er aan toevoegend in de loop der jaren. Zo brengt generaal Renard in 1868 een wetsvoorstel ter stemming dat voorziet in een actieve dienst van 26 maand bij de infanterie met een jaarlijks contingent van 12.000 man.

Deze wet werd aangevuld met de militiewet van 3 juni 1870 die, alhoewel de *plaatsvervanging* behouden bleef, toch enkele waarborgen voorzag en o.m. een einde maakte aan de verfoeilijke trafiek van « *slavenhandelaars* », de bemiddelaars tussen de vervangene en de vervanger (op bladzijde 309 van voornoemd werk van burggraaf Terlinden vindt men een afbeelding van een reclamekaart van een « *slavenhandelaar* » uit Gent als vertegenwoordiger voor de verrichtingen van de lotingen en de keuringscommissie, omstreeks 1840).

Gedurende zijn ganse bewind spande Leopold II zich in om de persoonlijke dienst in te stellen maar botste steeds op de parlementaire oppositie, voornamelijk van de oude rechterzijde. Met de wet van 18 september 1873 lukte het generaal Thiébauld enkele gedeeltelijke hervormingen van het parlement af te dwingen en aangezien hij de plaatsvervanging niet kon doen afschaffen beproefde hij de nadelen ervan af te zwakken door het invoeren van een stelsel « *vrijwilligers tegen vergoeding* ». Beernaert kreeg een reeks militaire werken goedgekeurd, bestaande uit de oprichting van twee frontengordels rondom Luik en Namen.

In 1889 wordt voor de infanterie een toelage gestemd tot de aankoop van het repeteergeweer Mauser en in 1905 krijgt de artillerie het veldkanon Krupp, kaliber 7,5 met snelvuur. De wet van 1902 voorziet in de vermindering om de dienstdienst voor de infanterie tot 20 maand

en met deze van 1906 worden de versterkte vestingen rond Antwerpen gestemd.

Het is slechts op 14 december 1909 dat Leopold II, op zijn sterfbed, de voldoening heeft om de wet op de persoonlijke dienst te mogen ondertekenen. Het is in 1913 dat, ten overstaan van de klemmende oorlogsdreiging, de wet op de algemene en verplichte legerdienst gestemd wordt en toelaat een lichte van 33.000 man onder de wapens te roepen.

Aldus heeft men kunnen vaststellen dat de loting in het bijzonder onrechtvaardig en verafschuwd was door het feit dat zij de rijken toestond zich aan de militaire verplichtingen te onttrekken door het betalen van een plaatsvervanger. In dit verband kan men zich de vraag stellen hoe hoog in feite het bedrag wel kon zijn voor een dergelijke vervanging.

In het Frans-Waalse maandblad « *Li Clabot* » (april-mei 1969) schrijft Léon Dighaye : « Voor zestienhonderd frank kon de zoon van een rijkard een plaatsvervanger vinden. « De slavenhandelaars », alzo door de bevolking gedoopt, regelden deze koehandel. Het volstaat dit bedrag te vermenigvuldigen met de overeenstemmende coëfficiënt om een juist idee te hebben van deze waarde in onze hedendaagse munt. Men dient evenwel rekening te houden dat dit het tarief was, in voege in het begin van deze eeuw toen ons land drie kwart eeuw vrede gekend had en dat de militaire dienstplicht bij de infanterie tot 20 maand teruggebracht was.

Een akte verleden door meester Parmentier, keizerlijk notaris te Luik, in het jaar 1807, dus ten tijde van de oorlogen door Napoleon gevoerd, laat toe de juiste kostprijs te bepalen van een plaatsvervanging in die tijd.

Deze akte handelt over een loteling die een slecht nummer getrokken had en een kandidaat-plaatsvervanger die tot generlei dienstneming verplicht was. De plaatsvervanger, voorgesteld op de aanwervingsraad en aangeworven, werd verplicht zich nog dezelfde dag aan te bieden op de Prefectuur van de Ourthe voor en in naam van de vervangene die gezamenlijk met zijn schoonvader, schipper van beroep, zich solidair verplichtten te betalen aan de plaatsvervanger, zijn erfgenamen en rechtverkrijgenden een hoofdsom van 2844 frank en 29 centiem, op afrekening waaraan ze besteed en ogenblikkelijk betaald hebben aan voornoemd plaatsvervanger de som van 474 frank en 7 centiem. De rest zal invorderbaar zijn in twee termijnen en betaalbaar in twee gelijke betalingen : de helft na het verstrijken van twee jaar dienst in het korps waarin hij aangeduid was dienst te nemen of bij een ontslag met pensioen wegens een lichaamsgebrek dat hem zou kunnen overkomen zodat in het ene of in het andere geval hij de vervangene van zijn verplichtingen op de militaire loting bevrijd heeft. De andere helft zal een jaar later betaald worden. Het saldo

zal bovendien een intrest opbrengen van 5 percent per jaar zonder aftrek. De intresten zullen om de driemaand voldaan moeten worden.»

Het is niet zonder enige verwondering dat men bij voornoemde sommen de centiem zal opmerken. Er is echter niets verwonderlijk aan ; inderdaad, te dientijde en nog vele jaren nadien, gingen de Luikse burgers gewoon verder al hun betalingen te doen met hun oude munten welke in de officiële akten natuurlijk in franken omgerekend werden. Het is dus waarschijnlijk dat op basis van hogervernoemde transacties er zich een ronde som bevond, uitgedrukt in Brabantse-Luikse gulden. Vanaf de Franse verovering werd de waarde van de gulden vastgesteld op 13 gulden voor 16 pond.

De wet van 17 Floréal jaar VII (8 mei 1799) verving het pond door de frank tegen een gemiddelde van 80 frank voor 81 pond. De waarde van de gulden werd aldus vastgesteld tegen 1 frank 21 centiem 56/100. Het is zeker dat deze koers aan schommelingen onderhevig was, zoals de dag van heden ook onze munten dagelijks van waarde veranderen. Zo men bij de overeengekomen som van 2844 frank en 29 centiem de notariskosten en de driemaandelijke gestorte intresten voegt en vervolgens met 80 vermenigvuldigt (wat men redelijkerwijze als een minimum beschouwen mag) komt men tot de vaststelling dat hij die een goed nummer trok een goede beurt gemaakt had vermits dit hem meer dan een kwart miljoen van onze huidige franken opbracht.

Hiermede is het historisch en economisch hoofdstuk van de loting geëindigd. Laat ons nu de folkloristische en numismatische aspecten nader beschouwen.

In een bijdrage van Lucien Colson, geschreven te Herstal in 1912, onder de titel « Les conscrits » (verschenen in *En Wallonie Liégeoise*, Luik 1923) wordt gloedvol een dag van de loting beschreven, waarvan hier enkele lijnen volgen : « De dag van de loting was eer een van ontzettende angst, zij die een gelukkig nummer uitgeloot hadden schreeuwden het over de daken uit en zongen allerlei liederen. De ongelukkigen die een slecht nummer getrokken hadden lieten zich ook niet onbetuigd en om zich te troosten gingen zij samen op stap met de eersten. Men mag zeggen dat het de gewoonte was, als een onvermijdelijke noodzaak, om deze dag, ja zelfs de tweede en derde dag daarop volgend, een reeks kroegen af te lopen. Deze dagen konden tellen in het leven van een mens.

Men liet zich in met de allerzotste praktijken om het slechte lot te bezweren. Wat voor een bijgelovig, ouderwets en belachelijk arsenaal zocht men niet op in de blikslagerij van het verleden ?

Ah, men dacht dat ze verbannen waren naar de rommelkamer en bij de afgedankte voorwerpen opgeborgen. Hun macht was evenwel even hardnekkig en talrijk waren zij die naar de kritische handeling vertrokken met een « hamelète » (foetusvlies dat soms het hoofje van een boreling bedekt bij de geboorte en dat aanzien werd als een voor-

werp dat geluk aanbrengt), een zwarte spin, een stuk met een engel erop ofwel een daalder van Navarra, diep in hun zak geborgen ».

Hier worden twee verschillende muntsoorten bedoeld :

a) het stuk met de koe : het is een daalder van 6 pond geslagen te Pau onder Lodewijk XV of Lodewijk XVI en met als muntplaatsteken een jonge koe.

b) het stuk met de engel : het is de daalder van 6 pond uit de grondwettelijke periode van Lodewijk XVI (1791-1793) alsmede deze geslagen tijdens het Directoire in 1793, waarvan de ene op de keerzijde en de andere op de voorzijde een gevleugelde genius, gelijk gesteld met een engel, vertoont.

Daar het alom moeilijker werd deze stukken te bemachtigen wegens de voortdurend stijgende vraag, doopte men tot « stuk met engel » alle vijffrankstukken van het Herculestype, ongetwijfeld omdat op de beelden naar één der twee personages naast Hercules een vage uiterlijke verwantschap met een engel of met de gevleugelde genius van de daalder van 6 pond vertoont.



Hernemen wij nu de tekst van Léon Dighaye :

« Moesten de lotelingen niet twee, drie en zelfs vier jaar, al naar gelang het regiment dat het leger hun toegewezen had, dienst nemen zonder daarvoor hun toestemming te vragen? Het zal u aldus niet verwonderen als ik u zal zeggen dat de moeders, die vreesden gedurende vele lange jaren het tweewekelijkse loon dat hun zo noodzakelijk was om hun kroost te voeden te verliezen, niets verwaarloosden, zo dachten zij tenminste, om alle troeven uit te spelen in het spel van hun zoon.

Zij probeerden ook het geluk te paaien opdat het hun de dag van de loting ter hulp zou komen. Die gelovigen deden novenen en bede-



vaarten en brandden kaarsen die naar men beweerde, in staat waren om Sint-Antonius, de heilige Geeraart of Benedictus vriendelijk te stemmen. Anderen die meer vertrouwden op het bijgeloof van toen, naaiden een « hamelète » in de voering van hun overjas of bewogen hemel en aarde om een zilverstuk met een engel erop te kunnen kopen, bestemd om door de jongeman gedragen te worden, zo mogelijk zonder dat hij het zelf wist, om aan de loting te gaan deelnemen ».

Dat zijn de numismatische dokumenten met betrekking tot de loting die ik heb weten te verzamelen, althans voor wat de Waalse landstreek aangaat.

Voor Frankrijk vond ik twee herinneringsmedailles met een oogje.



De eerste, een ovale en in tamelijk slechte staat van bewaring, vertoont op de voorzijde het hoofd van Marianne met de vrijheidsmuts en heeft als omschrift : REPUBLIQUE FRANCAISE. Op de keerzijde leest men : SOUVENIR DU TIRAGE AU SORT. In het veld, boven twee gekruiste houwitsers, een vierkant vlak waarschijnlijk bedoeld om er het uitgelootte nummer in te graveren. Links ervan, een soldaat met het geweer aan de voet en rechts, een burger die een vlag draagt. Erboven : CLASSE 1890.

De tweede is rond en op de voorzijde is een zittende Marianne afgebeeld. In de linkerhand houdt zij een vlag en in de rechterhand een palmtak.



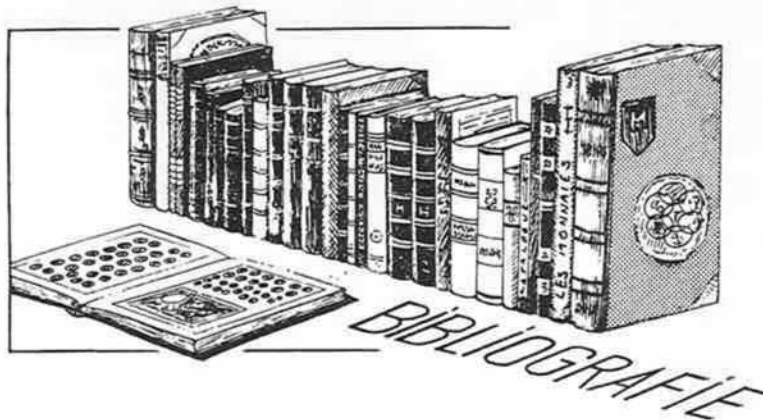
Achteraan links, merkt men kanonnen en defilerende troepen en rechts, een boot die op een kalme zee vaart. Op het voorplan een trofee : helm, harnas, sabel en geweer. Bovenaan het omschrift : PRO PATRIA.

Op de keerzijde, links in het veld, merkt men aan weerszijden van een kanon een burger met een vlag en een militair met sabel in de zijde. Rechts een soort perkament dat zich afrolt en met een lauwer-tak in de binnenste plooi. Op het perkament leest men : CLASSE 1898 en daaronder in een parallellogram het overslagen cijfer 297, waarschijnlijk een uitgeloot nummer. Daarboven een *Renommée* met schallende bazuin en in de linkerhand een decoratie (zonder twijfel een erelegioen). Het omschrift luidt : SOUVENIR DU TIRAGE AU SORT.

Op iedere medaille vindt men de naam van de graveur : A. DUSEAUX PARIS. Beide medailles zijn in koper.

Vertaling : L. Van Laeken

J. HERBIET



« Klein geld, grof geld. Munten van de Nederlandse steden », door H. Enno van Gelder.

Deze uitermate interessante en rijk gedocumenteerde studie is bedoeld als « vade mecum » voor een rondreizende tentoonstelling over de stedelijke muntslag in Nederland. Men kan het geen traditionele tentoonstellingskatalogoog noemen. Het is in de eerste plaats een *studie* gebaseerd op de tentoongestelde documenten. Aldus is deze studie zeer nieuw in het genre. Als historicus plaatst Dr. H. Enno van Gelder het hele gebeuren van de stedelijke muntslag in een breder algemeen historisch kader, en met name vooral de drang van de steden naar een grotere onafhankelijkheid ten overstaan van de landsvorst. In die zin is het vrijwel logisch dat de stedelijke muntslag zich vooral ontwikkelde in de oostelijke provincies waar het landsheerlijk gezag zich minder liet gelden.

Deze studie is op een bijzonder fraaie manier uitgegeven. Het illustratiemateriaal komt er zeer rijkelijk aan bod.

Vermelden wij tenslotte dat deze ambulante tentoonstelling ook haar intrek genomen heeft in het stedelijk museum « Vleeshuis » te Antwerpen.

W.V.

(Uitgegeven te 's Gravenhage, Stichting gemeentelijk cultuurfonds, 1974, 4^o, ill. 42 blz.).

« Les monnaies de Brabant, III. 1593-1790 », door Jean De Mey en André Van Keymeulen.

De reeks *Numismatic Pocket* is reeds voldoende bekend bij de lezers zodat wij ze hier niet meer hoeven voor te stellen. Dit deel is een vervolg op de delen 1 en 7 van deze reeks waarin de Brabantse munten

reeds uitvoerig behandeld werden. De slagaantallen en een waarde-bepaling worden opgegeven. Wij betreuren het enigszins dat deze werkjes meestal geen registers van o.m. muntslagplaatsen en munttypes bevatten. Dit zou hun bruikbaarheid zeker ten goede komen. Elke munt wordt steeds duidelijk beschreven en afgebeeld.

W.V.

(Uitgegeven te Brussel-Parijs, J. De Mey — Maison Platt, 1974, 8°, ill., 147 blz., Numismatic Pocket, 18).



Oprichting van een Franse federatie van numismatische verenigingen.

Na verscheidene kontaktvergaderingen zijn de afgevaardigden van de numismatische verenigingen van Argenteuil, van de Banque de France, van Clermont-Ferrand, van Limoges, van Normandië, van Parijs en Omgeving en van de Provence op 15 maart 1975 te Parijs overgegaan tot de oprichting van de « Fédération française des sociétés numismatiques ».

Andere verenigingen zullen beslist nog toetreden tot de federatie, waarvan het voorzitterschap waargenomen wordt door de heer Maurice Muszynski, voorzitter van de Cercle Numismatique Clermontois, specialist van het papieren geld en auteur van belangrijke studies over de Franse numismatiek.

In « *L'Information Numismatique* » worden de voornaamste doelstellingen opgesomd die de nieuwe federatie (waarvoor men bezig is de statuten op te stellen) wenst te verwezenlijken :

1. Samenwerking teneinde bepaalde problemen op een doeltreffender manier op te lossen, ondermeer in verband met de herdenkingsmunten, de levering van de reeksen « stempelglans », de kontakten met de Munt van Parijs en met de Banque de France, enz.
2. Bescherming van de verzamelaars door het publiceren van lijsten met valse stukken, diefstallen, oplichterijen en het verweer tegen de speculatieve prijsstijgingen.

3. Het verstrekken van informatie aan de verzamelaars via de al dan niet gespecialiseerde pers, door audio-visuele mogelijkheden, door de publikatie van catalogi en vulgarisatiewerken evenals van wetenschappelijke studies.
4. Dienstverlening : leveren van materiaal (klasseerkasten, muntkasten, benodigdheden voor tentoonstellingen), dienst voor het aanschaffen van nieuwe aanmuntingen, enz.
5. Culturele activiteiten : organisatie van spreekbeurten, filmvoorstellingen, congressen en geleide bezoeken, numismatische leer- gangen, het uitgeven en verspreiden van proefschriften en studies.

XLIIIste Congres van de federatie der kringen voor geschiedenis, oudheidkunde en folklore van België.

Van 21 tot 25 augustus 1974 werd te Sint-Niklaas het XLIIIste congres van de federatie der kringen voor geschiedenis, oudheidkunde en folklore van België gehouden. In de afdeling Numismatiek, onder voorzitterschap van Prof. Dr. P. Naster namen acht sprekers het woord. J. Lallemand behandelde het belang van de antieke muntvondsten. R. Brulet behandelde de munten uit de late Keizertijd in België bij archeologische opgravingen gevonden. Het internationaal karakter van de Vlaamse munt van de 13de tot de 15de eeuw werd zeer duidelijk geschetst door J. Duplessy. J. Ghyssens stelde een nieuwe methode voor om tot een betere kennis van de munt te komen. Hierbij legde hij vooral de nadruk op een groter en beter gebruik van de geschreven bronnen. W. Vanderpijpen stelde ons de archiefbronnen voor die tot onze beschikking staan voor een betere kennis van de geldgeschiedenis in het algemeen. N. De Meyer behandelde een historisch onderwerp dat nu nog vrij aktueel is, nl. de monetaire onrust in de periode 1467-1469. Dat er gedurende de eerste wereldoorlog in Engeland een Belgische muntslag plaatsvond komen wij te weten uit de lezing van M. Colaert. I. Suetens tenslotte onderhield ons over de evolutie van de medaille als ereteken. In de afdeling Nationale Oudheidkunde hield M. Thirion een lezing met als titel « Spelen met muntschatten », waarin hij het grote belang van muntvondsten zowel voor de archeologie als voor de numismatiek duidelijk maakte. Onnodig te zeggen dat wij met grote belangstelling de publikatie van de handelingen van dit congres tegemoet zien.

W. V.

Koninklijke Bibliotheek Albert I. Vijf jaar aanwinsten 1969-1974.

(Tentoonstelling georganiseerd in de Koninklijke Bibliotheek Albert I van 18 januari tot 1 maart 1975).

In deze tentoonstelling werden 21 munten en 1 medaille tentoongesteld. Zij vormden de belangrijkste aanwinsten van het Penning-

kabinet voor de periode 1969-1974. Daarenboven werden ook nog enkele stukken vertoond uit de beroemde muntschat van Liberchies. Uit deze verschillende stukken stippen wij o.m. aan : bronzen stukken van de Helveten en van de Rauraken, een zilveren stuk van de Trevieren, drachmen van Antoninus Pius, een quinarius van Mariniana, het uiterst zeldzame medaillon van Gallienus daterend van 262 en geslagen ter herdenking van het vijfde consulaat van keizer Gallienus, een solidus van Basiliscus, een nobel van Edward III, koning van Engeland, de zo zeldzame dubbele groot van de eerste muntuitgifte van Jan zonder Vrees voor Vlaanderen, de halve gouden nobel geslagen te Gent gedurende de periode van de opstand tegen Filips II, een gouden eremedaille van het gevangenisbeheer. In de zeer goed verzorgde catalogus worden al de tentoongestelde munten zeer nauwkeurig beschreven. De meeste worden ten andere ook afgebeeld.

W.V.

De komende nummers van het Tijdschrift voor Numismatiek.

Voor de laatste trimester van 1975 zal het gebruikelijk patroon van ons *Tijdschrift* gewijzigd worden ingevolge de viering van het 25-jarig bestaan van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde.

Voor de maanden oktober-november is een speciaal nummer voorzien dat volledig aan het Genootschap gewijd is en dat tevens de ledenlijst zal bevatten.

Het nummer van december zal ook in die zin opgevat zijn en brengt de catalogus van de reeds talrijke penningen die tot nog toe door het Genootschap of door zijn lokale afdelingen uitgegeven zijn.

De toekomstige muntveiling De Mey.

Reeds nu kunnen wij met zekerheid melden dat de vijfde muntveiling van J. De Mey zal plaats hebben op 21 februari 1976.

De vijfjaarlijkse Internationale Numismatische Dagen te Brussel.

Ingevolge organisatorische redenen dienden de vooropgestelde data met een week vervroegd te worden. Deze belangrijke numismatische manifestatie zal dus definitief doorgaan op zaterdag 27 en zondag 28 maart 1976 in het Rogier centrum te Brussel. Nadere inlichtingen zullen tijdig verstrekt worden.

Het 13de Internationaal Numismatisch Salon van Parijs.

De Société numismatique de Paris et de sa région richt op 18 oktober 1975 haar 13de internationaal salon in. Deze manifestatie heeft plaats

in de salons van het P.L.M. St. Jacques, boulevard St. Jacques 17, 75014 Parijs (metro Saint-Jacques) en gaat door van 9 tot 18 uur, zonder onderbreking.

Voor alle inlichtingen : Mevrouw Roger Charton, rue Désiré Charton 1, F-93100 Montreuil (telefoon : 287.00.93 na 18 uur).

Reeks officiële medailles van de Unesco.

De Unesco organiseert de uitgifte van een reeks medailles die enkele van de voornaamste monumenten voorstellen die met vernietiging worden bedreigd.

Naast de reeds verschenen Unesco-medailles van Moenjodara en van Michel-Angelo, geeft de organisatie thans een medaille uit ter bescherming van Venetië. Deze medaille is ontworpen door de Italiaanse beeldhouwer Pietro Consagra, Grote Prijs van de Beeldhouwkunst op de Biënnale van Venetië 1960. De Bank Lambert verzorgt de verspreiding van de medaille in België.

Amerikaanse en Canadese aanmuntingen in 1974.

In 1974 vervaardigde de Amerikaanse Munt niet minder dan 1.035.604.023 stukken bestemd voor de binnenlandse muntomloop. Dit slagaantal bevat evenwel niet de stukken die als « proof » en « uncirculated » ten behoeve van de verzamelaars uitgegeven zijn en waarvan de produktie ongeveer 15 miljoen exemplaren bedraagt.

Deze toch reeds respectabele getallen worden overtroffen door de cijfers vrijgegeven door de Canadese Munt : 1.095.976.557 stukken met inbegrip van de numismatische reeksen, de 6.190.394 stukken van 5 dollar en de 5.773.837 stukken van 10 dollar uit de reeks « Olympische Spelen Montreal » niet meegeteld.

Japanse aanmuntingen in 1974.

Het steeds toenemend gebruik van verkoopsautomaten heeft voor gevolg dat de Japanse munthoven van Tokio, Osaka en Hiroshima vorig jaar een rekord aantal muntstukken in omloop brachten : 1.750.000.000 stukken van 1 yen, 950.000.000 stukken van 5 yen 1.780.000.000 stukken van 10 yen, 470.000.000 stukken van 50 yen en 660.000.000 stukken van 100 yen.

Veiling Van Alsenoy.

Op 21 juni jl. hielden Willem en Susan Van Alsenoy te Antwerpen hun tweede openbare muntveiling die zich in een ruime publieke belangstelling mocht verheugen. Er waren niet minder dan 180 belangstellenden opgekomen wat meteen de drukst bezochte munt-

veiling in ons land betekende. Het spreekt vanzelf dat de meeste interesse uitging naar de munten van het koninkrijk België waarvoor dan ook niet onaardige bedragen neergeteld werden. Zo noteerde men ondermeer 120.000 BF voor het stuk van 5 frank 1838 (nr. 394), 20.000 BF voor het 5 centiemstuk eveneens van 1838 (nr. 432) terwijl voor het lot nr. 468 (4 stukken van 20 frank 1955) 23.000 BF betaald werd. Aangaande de munten van de Zuidelijke Nederlanden werd de zeer zeldzame 1/2 daalder 1583 van Frans van Anjou (nr. 285) toegevoegd voor 50.000 BF; eenzelfde bedrag haalde de eveneens zeldzame Brusselse gouden dubbele soeverein 1779 van Maria-Theresia (nr. 309) en de Luikse patagon van Jozef-Clemens van Beieren (nr. 385) veranderde van eigenaar voor de som van 22.000 BF.

Internationale commissie voor numismatiek.

Het secretariaat van de Internationale Commissie voor Numismatiek publiceerde zopas het jaarverslag 1974. Hieruit noteerden wij volgende activiteiten die door voornoemde Commissie gepland zijn: — in de eerste helft van september 1976 zal te Warschau (Polen) een symposium plaats vinden met als onderwerp « Vervalsingen en nabootsingen in de Oudheid en de Middeleeuwen ». Volgende aspecten mogen behandeld worden: terminologie, wetten, technologie, economie en kunstgeschiedenis. — het volgend Internationaal Numismatisch Congres zal van 10 tot 14 september 1979 gehouden worden te Bern (Zwitserland). De Société suisse de Numismatique, die in 1979 haar 100-jarig bestaan viert, staat in voor de organisatie van het congres.

Reeksen « Stempelglans » België 1975.

De verspreiding van de reeksen « Stempelglans » wordt voortaan verzorgd door de Regie der Posterijen. De bestellingen kunnen gebeuren door storting of door overschrijving op P.C.R. 000-0055985-16, Dienst verzamelaars-Numismatiek.

De reeks van 1975 bevat de vijf gebruikelijke stukken gaande van 10 Fr tot 25 ct, dit keer evenwel in de beide landstalen, wat dus in totaal 10 stukken maakt. De prijs per reeks bedraagt 80 Fr.

Iedereen heeft er belang bij de bestelling in zijn eigen naam te plaatsen. Aldus zal zijn naam opgenomen worden in de dienstlijsten en zal hij automatisch bericht ontvangen over de toekomstige uitgiften van de Koninklijke Munt van België.

Frans-Belgische dag te Maubeuge.

De Cercle Numismatique de Maubeuge richt op zondag 7 december, van 9 tot 18 uur, in de zaal Strau, zijn derde Frans-Belgische numismatische dag in.

Voor alle inlichtingen kan men zich wenden tot de heer Fourquemin, 51 rue des Troënes, F-59000 Maubeuge.

Medailletentoonstelling in de Nationale Bank van België.

In het raam van Europalia organiseert het Museum van Munten en Medailles van Parijs, in samenwerking met de Nationale Bank van België, een tentoonstelling van hedendaagse Franse medailles. De tentoonstelling zal toegankelijk zijn van 30 september tot 31 oktober.

Numismatische tentoonstelling te Mons.

De Cercle Numismatique Hennuyer, afdeling van het Europees Genootschap, organiseert van 23 tot 31 oktober een tentoonstelling in de lokalen van de Kredietbank, Grand'Place te Mons.

Dit zal de tweede tentoonstelling zijn die door deze afdeling ingericht wordt. Men herinnert zich vast nog de kwaliteit en de perfecte organisatie van de eerste uitgave.

Veilingen en verkoopscatalogi.

S.A. Monnaies (Malzgasse 25, 4002 Basel): lijst van juni 1975: begin van de Griekse aanmunting en de muntslag in Klein-Azië, Romeinse Republiek, Oostenrijk-Hongarije, Zwitserse Confederatie, Duitse middeleeuwse denarii, Oostenrijkse vorstendommen. Lijst van juli: Griekse munten uit Italië en Sicilië, goudstukken uit het Laat-Keizerrijk, Zwitserse goudstukken, Duitse goudgulden, Zwitserse daalders, medailles van Karel VI, zilveren munten van Duitse steden.

Jacques Schulman B.V. (Keizersgracht 448, Amsterdam): prijslijst nr. 205: Griekse, Keltische, Romeinse en Byzantijnse munten.

Mevrouw *L. Piollet-Sabatier* (rue Drouot 17, 75009 Paris): lijst van juni 1975.

Münz Zentrum Köln (Rubensstrasse 42, 5 Köln I): prijslijst nr. 21: Romeinse, Duitse en buitenlandse munten. Talrijke afbeeldingen.

Maison Deblain (avenue Cyrille Besset 132, 6100 Nice): lijst van juli 1975.

De heer *W. P. Houston* (Boecklinstrasse 2, 6 Frankfurt-Main 70): lijst nr. 12: Duitse noodmunten.

B.A.N. Numismatique (« Les 5 frères », 27320 Beaucé-Nonancourt): catalogus 182.

A. G. Vander Dussen B.V. (Hondstraat 5, Maastricht): lijsten van juni, juli (met een belangrijke reeks Zweedse stukken) en augustus 1975.

De heren *Raynaud* en *Gamet* (veilinghouders) hielden op 25 juni in hun veilingshuis (rue Châteauredon 9, 13001 Marseille) een openbare

veiling van Griekse, Romeinse, feodale, Franse en buitenlandse munten. Deze veiling werd gevolgd door een andere, gehouden op 9 juli, waarop vooral Franse koninklijke munten, goudstukken, buitenlandse munten en proefslagen te koop aangeboden werden. Een derde veiling van gouden Byzantijnse en Venetiaanse stukken had plaats op 25 juli.

Oorden en dubbele oorden uit de Oostenrijkse Nederlanden.

Het onderzoek van enkele koperen munten geslagen voor Maria-Theresia, Jozef II, Leopold II en Fra stukken bijna steeds in muntslag verv

Hierover ondervraagd, deed de heer zoekingen en kwam tot de vaststelling stukken in muntslag waren, behalve Brugge, 1745 en een ander oord afkomstig van het Antwerps munthof en daterend van 1750 die dus beiden in r edailleslag waren.

Aan deze twee stukken kunnen wij ook nog een Brussels oord toe-

medailleslag plaats gevonden hebben. wel degelijk de opdracht vervaardigen en dat om- mmige aanmuntingen in ebeurt trouwens ook nog bij de hedendaagse aanmuntingen.

Het zou derhalve interessant zijn om een lijst op te stellen van deze ongewone aanmuntingen. De koperen munten uit de Oostenrijkse Nederlanden zijn absoluut niet zeldzaam en onze lezers bezitten waarschijnlijk veel van dergelijke stukken. Daarom zouden wij hen vragen hun stukken even na te zien en ons hun bevindingen mede te delen.

TE WEERHOUDEN DATA

- 5 oktober : II^e Internationale numismatische ontmoetingsdag te Mulhouse.
- 12 oktober : Internationale numismatische dag te Hasselt.
- 18 oktober : XIII^e Internationaal salon te Parijs.
- 7-8 november : Viering te Antwerpen van het 25-jarig bestaan van het Europees Genootschap.
- 11 november : Internationale ruilbeurs te Tienen.
- 30 november : Internationale ruilbeurs te Tilburg.
- 7 december : III^e Frans-Belgische numismatische dag te Maubeuge.
- 21 februari 1976 : Veiling De Mey te Brussel.
- 27-28 maart 1976 : Vijfjaarlijkse internationale numismatische dagen in het Rogiercentrum te Brussel.
- 8 mei 1976 : Numismatische dag te Luik.